Степан Степанович БАРНА

здобувач,
Тернопільський національний економічний
університет E-mail: stepanbarna@gmail.com

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЕНЕРГОСЕРВІСНОЇ КОМПАНІЇ

Барна, С. С. Системний підхід до організації інноваційного менеджменту енергосервісної компанії [Текст] / Степан Степанович Барна // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 3. – С. 276-280. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Сталий розвиток економіки, зростання ролі електронної комерції, отримання швидкого доступу до інформації та багатоканальність обміну нею посилюють роль інноваційної діяльності підприємства. Враховуючи це, актуальним питанням є удосконалення підходів до компонентів системи управління інноваційною діяльністю енергосервісної компанії.

Мета: дослідження компонентів системи інноваційного менеджменту енергосервісної компанії на основі врахування сучасних тенденцій розвитку економіки та суспільства.

Метод (методологія). Методологічною основою проведення дослідження стали такі методи: індукції та дедукції – при розгляді сутності понять «інноваційна система» та «інноваційне підприємство»; системно-функціональний – при визначенні компонентів системи інноваційного менеджменту енергосервісної компанії; логічного узагальнення – при виокремленні місця та ролі інноваційного менеджменту у діяльності енергосервісної компанії.

Результати. У статті досліджено підходи до визначення інноваційна система та інноваційне підприємство. Енергосервісні компанії розглядаються як підприємства, що реалізують інновації. Відзначено, що система інноваційного менеджменту трактується, як окремий управлінський механізм, як підсистема інноваційної системи, як елемент загальної управлінської системи компанії, організації чи установи. Встановлено місце і роль системи інноваційного менеджменту у діяльності енергосервісної компанії.

Отримані результати дослідження компонентів системи управління інноваційною діяльністю підприємства є основою для проведення подальших наукових розвідок у напрямі визначення завдань інноваційного менеджменту енергосервісних компаній.

Ключові слова: інновації; інноваційний розвиток; інноваційний потенціал; інноваційна активність; смарт-спеціалізація; цифрові технології.

Stepan Stepanovych BARNA

PhD Student,
Ternopil National Economic University
E-mail: stepanbarna@gmail.com

SYSTEM APPROACH TO ORGANIZATION OF INNOVATION MANAGEMENT AT ENERGY SERVICE COMPANY

Abstract

Introduction. Sustainable economic development, increasing the role of e-commerce, receiving of fast access to information and multichannel of information exchanging enhance of the innovation activity at enterprise. According to this, topical question is the improvement the approaches to components of management system of innovative activity of energy service company.

Purpose: the study of components of innovative management at energy service company on the basis of including of modern tendencies of economy and society development.

Method (methodology). Methodological basis of the research were the following methods: induction and deduction – for considering the essence of the concepts «innovation system» and «innovative enterprise»; system-functional –

© Степан Степанович Барна, 2017

for determining the components of the innovative management system of the energy service company; logical generalization – for distinguishing the place and role of innovative management in the activity of the energy service company.

Results. The article is explored approaches to defining an innovation system and an innovative enterprise. Energy service companies are seen as innovating businesses. It is noted that the innovation management system is treated as a separate management mechanism, as a subsystem of the innovation system, as an element of the overall management system of a company, organization or institution. The place and role of the innovative management system in the activity of the energy service company is established.

The results of research the components of the enterprise innovation management system is the basis for further scientific research in the direction of defining the tasks of innovative management of energy service companies.

Keywords: innovation; innovative development; innovative potential; innovative activity; smart specialization; digital technologies.

JEL classification: D20, M21, O31

Вступ

Розробка та впровадження у практичну площину цифрових технологій, розвиток смарт-спеціалізації економіки трансформує визначення ролі інновацій на підприємствах. Важливе значення має удосконалення компонентів системи управління інноваційною діяльністю підприємств шляхом врахування тенденцій соціально-економічного розвитку.

Інноваційний розвиток підприємства, удосконалення організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю підприємств, впровадження стратегій інноваційної діяльності на підприємстві є предметом дослідження у працях таких вчених, як Л. Антонюк, Х. Барнета, К. Бенко, В. Брич, К. Вергал, Т. Дудар, Н. Криворучко, М. Рогоза, Й. Шумпетер, Ф. Ярошенко та ін. Зокрема, метою управління інноваційною діяльністю підприємства є формування інноваційного клімату у всіх сферах діяльності підприємства, в якому здійснюється цілеспрямований пошук, оформлення, підготовка і комерціалізація (реалізація) нововведень, які формують конкурентоспроможність фірми [1]. Управління інноваційною діяльністю підприємства спрямоване на забезпечення застосування господарюючим суб'єктом інновацій шляхом гармонійного поєднання людини, техніки і технології [2].

Незважаючи на існування різних підходів до управління інноваційною діяльністю підприємства, фахівці даної області роблять акцент на специфічності даного управління в порівнянні з управлінням в інших областях, а також його спрямованість на реалізацію нововведень. Водночас, в умовах утвердження засад сталого розвитку, зростання ролі екологічної та енергетичної безпеки та необхідність забезпечення енергоефективного розвитку актуальним питанням є систематизація підходів до організації управління інноваційної діяльністю енергосервісної компанії.

Мета та завдання статті

Метою статті є дослідження компонентів системи інноваційного менеджменту енергосервісної компанії на основі врахування сучасних тенденцій розвитку економіки та суспільства. Для досягнення мети визначено такі завдання: розглянуто сутність понять «інноваційна система» та «інноваційне підприємство»; визначено компоненти системи інноваційного менеджменту енергосервісної компанії; виокремлено місце та роль інноваційного менеджменту у діяльності енергосервісної компанії.

Виклад основного матеріалу дослідження

Інноваційний розвиток підприємства передбачає постійний і динамічний процес формування і реалізації новітніх ідей. Такий процес можливий лише у тому випадку, коли менеджмент підприємства є відкритим для сприйняття, ідентифікації і квантифікації змін. Ці зміни пов'язані із неочікуваними подіями всередині та ззовні підприємства, новими стратегічними векторами розвитку, змінами в структурі ринку чи галузі та будь-якими іншими суб'єктивними чи об'єктивними обставинами.

Сьогодні більшість українських підприємств усвідомила, що необхідні інноваційні, принципово нові методи управління персоналом та організацією в цілому (в організаційній, виробничій, фінансовій, науковій сферах), оскільки саме в комплексі вони приносять найефективніший результат [3, с. 299]. Безперечно, структура, принципи, завдання, управлінський механізм, суб'єкти та об'єкти в системі інноваційного менеджменту підприємства безпосередньо залежать від його функціональних особливостей, галузевих чинників, місця на ринку та стратегії розвитку.

Фундаментальною парадигмою залишається лише те, що «як наука і мистецтво управління, інноваційний менеджмент ґрунтується на теоретичних положеннях загального менеджменту, серед яких визначальними є закони та закономірності динамічних систем, принципи, функції, форми й методи цілеспрямованої діяльності людей у процесі управління цими системами» [4, с. 9]. Тобто, формуючи

систему інноваційного управління підприємства повинні керуватися концептуальними засадами менеджменту, основними його завданнями, принципами та функціями.

Відповідно до системного підходу та керуючись фундаментальними засадами менеджменту, можна сказати, що система інноваційного менеджменту підприємства – це доволі динамічна складова, структура якої є змінною, а результати багатоаспектні та багатоваріантні. Безперечно, що як і в кожній управлінській системі тут повинні існувати суб'єкти управління, об'єкт управління та управлінський процес. Інноваційна система у цих аспектах особлива тим, що є декілька варіантів її дизайну. По-перше, коли інноваційна система це один із управлінських елементів у системі менеджменту підприємства, без чітко означених елементів і процесу. По-друге, коли інноваційна система це управлінський елемент із чітко визначеними елементами і означеним процесом. Крім того, ми переконані, що можливим є і третій варіант, коли нечітко означеними є елементи або процес і чітко, знову ж таки елементи або процес. Саме за цими критеріями ми характеризуватимемо систему інноваційного менеджменту підприємств.

Акцентуючи увагу на енергосервісних компаніях, як доволі специфічних підприємствах щодо інновацій, доцільно визначити, у першу чергу, роль системи менеджменту інновацій для таких підприємств. Відзначимо, що специфіка цих підприємств щодо інновацій, на нашу думку, полягає у повномасштабній інтеграції у інноваційний процес в межах макро-, мезо-, та мікрорівня. Тобто, енергосервісні компанії по своїй сутності являються інноваційними компаніями або, як альтернатива, компаніями реалізаторами інновацій.

Інноваційне підприємство втілює складну сукупність економічних відносин, пов'язаних із включенням відносин інтелектуальної власності в сферу матеріального виробництва [5]. Тобто, характерною особливістю будь якого підприємства, яке пов'язане із інноваціями – поєднання виробничого процесу та інтелектуальної власності. Однак, на нашу думку, це визначення не характеризує саме підприємство, а лише відображає економічні відносини, що лежать в основі його функціонування.

У Законі України «Про інноваційну діяльність» визначено, що «інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) – підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг» [6]. З огляду на законодавчий критерій інноваційного підприємства, енергосервісну компанію, ми можемо характеризувати не як інноваційне підприємство, а як підприємство-реалізатор інновацій. Тобто, енергосервісна компанія користується готовим інноваційним продуктом і економічний ефект від його використання прямо впливає на економічну ефективність функціонування самої компанії.

Саме тому, для енергосервісних компаній роль інновацій полягає у тому, що це джерело життєдіяльності, ефективності, конкурентоздатності, оскільки, впровадження енергозберігаючих технологій потребує якісного моніторингу інноваційних досягнень у сферах освітлення, опалення, кондиціонування і вентиляції, гаряче водопостачання та інше. Це сфера комерційних інтересів енергосервісної компанії.

У підтвердження вищезазначених положень окремі дослідники визначаючи головні елементи організаційної структури інноваційного підприємства виокремлюють специфічні складові внутрішньої мережі та зовнішньої мережі такого підприємства. Внутрішня мережа заснована на групових формах праці співробітників фірми, об'єднаних для розв'язання ключових завдань, що виникають перед інноваційним бізнесом. Центальною ланкою цієї мережі виступає робоча (проектна) команда працівників фірми, діяльність яких спрямована на досягнення загальної мети [7, с. 98].

У свою чергу, зовнішня мережа інноваційної фірми (міжорганізаційна мережа) як система експліцитних і імпліцитних контрактів між формально незалежними економічними агентами з метою оптимального комбінування і використання ресурсів, також і знання виступає організаційною формою її відносин із учасниками інноваційного процесу [8, с. 161].

Як результат, енергосервісна компанія – це по-суті «радар» у сфері енергетичних інновацій, основна місія якого це пошук інновацій, моніторинг їх ефективності, впровадження у діяльність та оцінка їх результативності для енергоспоживчих організацій. У такому разі, роль системи інноваційного менеджменту для енергосервісної компанії буде визначатися її функціональними можливостями. На нашу думку, ця система є ключовою для такої компанії, тобто це механізм для її ефективного розвитку.

Для того щоб визначити особливості формування та функціонування системи інноваційного менеджменту енергосервісної компанії, необхідно чітко розмежувати такі поняття як «інноваційна система підприємства» та «система інноваційного менеджменту підприємства». Так, інноваційну систему підприємства розглядають як «сукупність організаційних, структурних і функціональних компонентів (інституцій), задіяних у процесі створення та застосування наукових знань та технологій, що визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови інноваційного процесу в межах підприємства та забезпечують розвиток інноваційної діяльності як на рівні підприємства, так і на рівні регіону та країни в цілому» [9, с. 198].

Таке розуміння інноваційної системи підприємства для енергосервісної компанії доцільно лише з позиції застосування наукових знань та забезпечення реалізації наукових доробок для енергоефективності організацій та установ. Для енергосервісної компанії інноваційна система виступає каталізатором комерційного ефекту.

Основою управлінського механізму усіх процесів прямого чи опосередкованого впливу інноваційної системи на мікро- чи макrorівні у сфері енергосервісу, а також, основним інструментом для досягнення мети і реалізації усіх завдань, на нашу думку, є система інноваційного менеджменту. Її можна розглядати і як окремий управлінський механізм і як підсистему інноваційної системи, а також як елемент загальної управлінської системи компанії, організації чи установи.

Проте ми переконані, що у будь-якому разі це невіддільна складова загальної системи управління енергосервісної компанії, мета якої, оптимізація інноваційного процесу та максимальна концентрація на процесі акумуляції інновацій, а також, розкриття інноваційного потенціалу компанії (рис. 1).

Рис. 1. Місце і роль системи інноваційного менеджменту у діяльності енергосервісної компанії

Джерело: авторська розробка.

Як було нами зазначено вище, енергосервісна компанія є реалізатором інновацій, а тому суб'єкти управління інноваціями можуть бути одночасно і суб'єктами загальної управлінської системи компанії.

Водночас, об'єкти управління відрізнятимуться за своєю сутністю, однак об'єкт управління в системі інноваційного менеджменту, це функціональне доповнення управлінського об'єкту загальної системи менеджменту компанії.

Відтак, бачимо, що функціональна ієрархія систем енергосервісної компанії дозволяє зробити наступний висновок: мета і завдання поставлені менеджментом компанії дають чіткий сигнал для активних дій інноваційної системи, що в свою чергу запускає управлінський механізм в усіх інноваційних процесах та максимально активізує систему інноваційного менеджменту.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Концептуальні особливості управління інноваційною діяльністю підприємства визначаються характером та особливостями інноваційної діяльності як специфічного об'єкта управління. Врахування тенденцій сучасного розвитку економіки та оптимізаційних чинників функціонування підприємств зумовлюють удосконалення підходу до компонентів системи управління інноваційною діяльністю (завдання, принципи, функції, методи та ін.).

У реалізації функції організації для раціонального поєднання всіх елементів інноваційної діяльності часто застосовується відразу кілька різних типів організаційних структур управління в рамках одного

підприємства. Організаційна структура управління інноваційною діяльністю повинна бути досить динамічною і гнучко реагувати на зміни зовнішніх і внутрішніх умов. Важливе місце в управлінні інноваційною діяльністю займає неформальна організація, при цьому все частіше виникає необхідність гнучкої самоорганізації і рухливості ролей в інноваційній діяльності. Управління інноваційною діяльністю підприємства відрізняється максимальним ступенем самомотивації, зростанням ролі системи цінностей підприємства. Як наслідок, перспективи проведення подальших розвідок полягають у дослідженні завдань інноваційного менеджменту енергосервісних компаній.

Список літератури

1. Гугеля А. В. Инновационный менеджмент: учебник. Москва: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2007. 336 с.
2. Гришин В. В. Управление инновационной деятельностью в условиях модернизации национальной экономики : Учебное пособие. Москва : Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2009. 368 с.
3. Уткіна Ю. М. Вісільова А. В. Інноваційний менеджмент на підприємствах. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. № 46. с. 298-302.
4. Микитюк П. П. Інноваційний менеджмент : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 400 с.
5. Сизоненко В. О., Овчаренко Л. В. Інноваційне підприємництво – форма реалізації інтелектуальної власності. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2000. Том 18. С. 64-72.
6. Закон України «Про інноваційну діяльність» : прийнятий ВРУ 2002 року № 36.
7. Головій В. М. Інноваційна фірма: особливості організаційної структури. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2011. № 6. С. 95-103.
8. Шерешева М. Ю. Межфирменные сети : монография. Москва : Экон. фак-т МГУ, ТЕИС, 2006. 320 с.
9. Федулова Л. І. Концептуальні засади формування інноваційної системи підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. №10(160). С. 195-205.
10. Методи управління ризиками енергопостачальної компанії: монографія / В. Я. Брич, О. Л. Шпак, З. І. Домбровський, А. М. Тибін, М. З. Домбровський. – Тернопіль : ТНЕУ. – 2013. – 304 с.
11. Організаційно-економічні передумови реінжинірингу бізнес-процесів на ринку комунальної теплоенергетики України / В. Брич, М. Федірко, І. Янік // *Вісник Тернопільського національного економічного університету*, 2016. – №2. – С. 7-19.
12. Брич В. Я., Гевко Б. Р. Проблеми застосування сонячної енергії в сфері житлово-комунального господарства // *Інноваційна економіка*. – 2016. – №. 1-2. – С. 152-157.

References

1. Huhelia, A. V. (2007). *Innovation management*. Moscow : Publishing and Trading Corporation «Dashkov & Co» [in Russian].
2. Hrytsyshyn, V. V. (2009). Management of innovative activity in the conditions of modernization of national economy. Moscow : Publishing and Trading Corporation «Dashkov & Co» [in Russian].
3. Utkina, Yu. M., and Visilova, A. V. (2014). Innovative management in enterprises. *Herald of Economics of Transport and Industry*. No. 46, 298-302 [in Ukrainian].
4. Mykytyuk, P. P. (2007). *Innovation management: a textbook*. Kyiv : Center for Educational Literature [in Ukrainian].
5. Syzonenko, V. O., and Ovcharenko, L. V. (2000). Innovative entrepreneurship is a form of intellectual property realization. *NaUKMA Scientific Notes. Economic sciences*. Vol. 18, 64-72 [in Ukrainian].
6. Law of Ukraine «Innovation Activities» : adopted by the VRU in 2002, No. 36 [in Ukrainian].
7. Holovii, V. M. (2011). Innovation firm: peculiarities of organizational structure. *Herald of the National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise*. No. 6, 95-103 [in Ukrainian].
8. Sheresheva, M. Yu. (2006). Inter-company networks: monograph. Moscow : Econom. MSU faculties, TEIS [in Ukrainian].
9. Fedulova, L. I. (2014). Conceptual bases of formation of the innovative enterprise system. *Current problems of the economy*. No 10 (160), 195-205 [in Ukrainian].
10. Brych, V. Y., Shpak, O. L., Dombrovskyy, Z. I., Tybin, A. M., & Dombrovskyy, M. Z. (2013). Methods of risk management of energy supply company. Ternopil: TNEU. [in Ukrainian].
11. Brych, V., Fedirko, M., & Yanik, I. (2016). Organizational and economic prerequisites for reengineering business processes in the municipal heat market of Ukraine. *Bulletin of Ternopil National Economic University*, 2, 7-19. [in Ukrainian].
12. Brych V. Y., & Gevko B. R. (2016). Problems of solar energy application in the field of housing and communal services. *Innovative economy*, 1-2, 152-157. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 03.10.2017 р.